

8^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»

Αθήνα, 10-12 Νοεμβρίου 2011

Σάββατο, 12 Νοεμβρίου 2011, 17:00-19:00

Ανοικτή συζήτηση:

Επιστημονική ορολογία και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ)

Συντονίστρια: **Μαρίνα Πανταζίδου**, επίκ. καθηγήτρια Σχολής Πολιτικών Μηχανικών, ΕΜΠ

Συνομιλητές: **Αθανάσιος Δρίτσας**, καρδιολόγος, Ωνάσειο Καρδιολογικό Κέντρο, συνθέτης
Μιχάλης Μείμαρης, καθηγητής Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ, ΕΚΠΑ
Γιάννης Ριζόπουλος, δημοσιογράφος, Pathfinder Technολογείν
Μενέλαος Σωτηρίου, μαθηματικός, Γενικός Γραμματέας Science View
Μάχη Τράτσα, δημοσιογράφος, Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ

1

Αθανάσιος Δρίτσας, καρδιολόγος, Ωνάσειο Καρδιολογικό Κέντρο, συνθέτης

Ιατρική Ορολογία και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Το ενδιαφέρον του κοινού πάνω σε θέματα υγείας αυξάνεται ολοένα και παράλληλα με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, της διάδοσης των ΜΜΕ και κυρίτερα με την εξάπλωση του διαδικτύου. Η αύξηση του ενδιαφέροντος του κοινού αποδεικνύεται και από τα ένθετα υγείας που δημοσιεύουν τα έντυπα ΜΜΕ, τις τακτικές στήλες υγείας δημοσιογράφων και γιατρών, τις εκπομπές υγείας στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση, τα εξειδικευμένα portals ιατρικής ενημέρωσης, τις κοινότητες ασθενών που δημιουργούνται στο διαδίκτυο και παρουσιάζουν εκρηκτική αύξηση. Η ενημέρωση αυτή, είτε το επιδιώκουν οι συντάκτες υγείας είτε όχι, διαμορφώνει την αντίληψη του κοινού για τα ζητήματα υγείας στα οποία η συγκεκριμένη ενημέρωση αναφέρεται. Θα πρέπει να τονίσουμε το γεγονός ότι τα άτομα που πάσχουν από μια χρόνια ασθένεια, ή το συγγενικό τους περιβάλλον, αποτελούν κυρίως το κοινωνικό δείγμα που επιμένει στην αναζήτηση ιατρικών ειδήσεων ή σχετικών πληροφοριών. Όμως, τα ΜΜΕ δεν μεταφέρουν απλά ειδήσεις, αλλά ο τρόπος, ο χρόνος, ο χώρος που αναφέρονται και η ορολογία/λεξιλόγιο που χρησιμοποιούν, όπως και τα σχόλια, παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην αντίληψη του κοινού γύρω από το αν το θέμα που προβάλλεται είναι πραγματικά σοβαρό ή αν μπορεί να αποτελέσει απειλή για τη ζωή του ενδιαφερόμενου ασθενή (ακροατή ή αναγνώστη ή θεατή). Το ερώτημα, όμως, είναι: **Παρέχουν τα ΜΜΕ σωστή ενημέρωση σε θέματα υγείας;**

Ο πανεπιστημιακός ερευνητής Dr Ray Moynihan, στο βιβλίο του **Selling sickness: How drug companies are turning us into patients** [1] παρουσιάζει μίαν ανάλυση 207 άρθρων των έντυπων ΜΜΕ και της τηλεόρασης σχετικά με παρουσίαση φαρμάκων. Από τα 207 τα 83 άρθρα δεν είχαν αναλύσει ποσοτικά τα προσδοκώμενα οφέλη των φαρμάκων και από τα 124 που τα είχαν ποσοτικοποιήσει μόνο τα 18 είχαν παρουσιάσει τα σχετικά και τα απόλυτα οφέλη. Από το σύνολο των ειδήσεων το 53% δεν είχε καμία πληροφορία για τις παρενέργειες και το 70% δεν έκανε αναφορά στο κόστος. Από τις 170 ειδήσεις που ανέφεραν το όνομα ενός ερευνητή ή άλλου ειδικού μιας κλινικής έρευνας εξετάστηκαν οι 85 (50%) που ανέφεραν τουλάχιστον μια οικονομική σχέση με την εταιρεία που είχε κατασκευάσει το παρουσιαζόμενο φάρμακο. Τα διεθνώς αποδεκτά κριτήρια για την επάρκεια και αξιοπιστία μιας είδησης που αφορά την υγεία σχολιάζονται με επάρκεια από τον καταξιωμένο ερευνητή στο αντικείμενο αυτό Gary Schwitzer και είναι τα εξής; 1) αναφορά του **κόστους** 2) αναφορά

σχετικής και απόλυτης **ένδειξης** της θεραπείας 3) αναφορά της **ωφέλειας** 4) πλήρης αναφορά **παρενεργειών** 5) η αναφορά άλλων παρόμοιων φαρμάκων ή μεθόδων 6) η αναφορά εκδηλώσεων **οικονομικού ενδιαφέροντος (conflict of interest)** 7) η αναφορά ανεξάρτητων πηγών ή **αντικειμενικών σχολιαστών** 8) η **αποφυγή ονοματοδοσίας «νέων νοσημάτων»** που συχνά είναι φυσιολογικές καταστάσεις (πχ τοκετός, γέννηση, εγκυμοσύνη, πονοκέφαλος, αδιαθεσία, φαλάκρα), αυτό λέγεται στη βιβλιογραφία **disease mongering** 8) η αναφορά στη μεθοδολογία 9) η αναφορά της πρωτοπορίας της μεθόδου ή του φαρμάκου (**novelty**) 10) η **διαθεσιμότητα** [2,3].

Στην ελληνική γλώσσα θα πρέπει να δίδεται προσοχή στον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται πχ οι εξής λέξεις: θεραπεία, επικίνδυνο-η, αποτελεσματικό-η, φθινό, ακριβό, θνητότητα, νοσηρότητα, επιπλοκή, παρενέργεια, ανεπιθύμητη ενέργεια, πειραματόζωο-α (θα πρέπει να αναφερθεί αν πρόκειται περι ανθρώπων που συμμετείχαν σε μελέτη ή πειραματοζώων).

Θα πρέπει να αναφερθούμε στον πανικό που προκαλούν στο κοινό οι ανακοινώσεις περί πανδημιών (νόσος των MME) τύπου της πρόσφατης γρίπης των χοίρων H1N1 (2009) που απετέλεσε διεθνές σκάνδαλο, στο οποίο δυστυχώς φέρεται να μετέχει και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας. Ο πανικός που προκάλεσαν τα MME οδήγησε σε πρωτοφανή μαζική αγορά εμβολίων και υπερδιάγνωση, η οποία στη συνέχεια οδήγησε σε μαζική ζήτηση μη αναγκαίων ιατρικών υπηρεσιών προς όφελος της ιατροφαρμακευτικής αγοράς προϊόντων [4].

Τα MME συντείνουν συχνά στην δημιουργία «νέων ασθενειών» και στο βάπτισμα ασθενειών που δεν αποτελούν παρά καταστάσεις εξαιρετικά ήπιες ή παραλλαγές φυσιολογικών καταστάσεων οι οποίες δεν εμπνέουν ανησυχία και δεν απειλούν τη ζωή του ασθενούς. Αυτές οι συνηθισμένες καταστάσεις γίνονται αιτία συχνών και αναίτιων επισκέψεων σε γιατρούς, οδηγούν σε σπατάλη διαγνωστικών εξετάσεων και σε πολυφαρμακία (πχ η ήπια πρόπτωση της μιτροειδούς, οι σπίλοι του δέρματος που προκαλούν πανικό λόγω του φόβου μελανώματος, οι όζοι του θυρεοειδούς, το λίπος στο συκώτι, η οστεοπόρωση κλπ). Συχνά προκαλούν τον πανικό στο κοινό οι διαφημίσεις φαρμάκων σε έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα λόγω του τρόπου της παρουσίασης, μάλιστα η μαζική και ανεξέλεγκτη διαφήμιση φαρμάκων και υπηρεσιών υγείας έχει συναντήσει τις αντιστάσεις των Ιατρικών Συλλόγων· δυστυχώς όμως το φαινόμενο συνεχίζεται χωρίς κανένα εμπόδιο.

Σε τελική ανάλυση, όταν τα MME πληρούν τα κριτήρια της επαρκούς και υπεύθυνης ενημέρωσης σε θέματα υγείας τότε αποδεικνύεται ότι μπορούν να βοηθήσουν στην απόκτηση περαιτέρω εμπιστοσύνης στον θεράποντα γιατρό και επίσης να διευρύνουν περαιτέρω τις γνώσεις των ασθενών και του συγγενικού κύκλου γύρω από ένα σοβαρό πρόβλημα υγείας. Επιπλέον, τα MME και ιδιαίτερα το διαδίκτυο έχουν συντελέσει στην αύξηση της επικοινωνίας μεταξύ ατόμων που πάσχουν από το ίδιο νόσημα με αποτέλεσμα την ενίσχυση της αλληλεγγύης και της υποστήριξης ομοιοπαθών κοινωνικών ομάδων. Είναι αυτονόητο ότι τα MME δεν μπορούν να υποκαταστήσουν ούτε διαγνωστικά ούτε θεραπευτικά τον θεράποντα γιατρό ο οποίος αποτελεί και το ουσιαστικό φίλτρο κάθε πληροφορίας που παρέχουν στην κοινωνία τα MME.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1-Ray Moynihan, Allan Cassels. Selling sickness: How drug companies are turning us into patients: Eds Allen and Unwin (2005) <http://www.allenandunwin.com>

2-Gary Schwitzer. How do US journalists cover treatments, tests, products and procedures, PLoS Medicine, May 2008, vol.5, issue 5: e95, www.plosmedicine.org

3-Leask J, Hooker C. Media coverage of health issues and how to work more effectively with journalists: a qualitative study. BMC Public Health 2010, 10:535-541.

4-Θανάσης Δρίτσας. Η ασθένεια της υγείας. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010

Μιχάλης Μειμάρης, καθηγητής Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ, ΕΚΠΑ

Τι greeklish, τι φραγκοχιώτικα...

Τα Νέα Μέσα από κατασκευής τους, καθώς και για λόγους ευρύτερης διάχυσης της χρήσης τους στο παγκόσμιο κοινό, χρησιμοποιούν ως όχημα την αγγλική γλώσσα. Από τις απλές, «καθημερινές» έννοιες (internet, chat, videocall) έως και την ορολογία των γλωσσών προγραμματισμού και των λειτουργικών συστημάτων (style sheets, android, tags), το σύνολο της επικοινωνίας ανάμεσα στους ειδήμονες, αλλά και στους απλούς χρήστες, διεξάγεται στην αγγλική γλώσσα. Έχουν γίνει προσπάθειες για την απόδοση των βασικών και περισσότερο χρησιμοποιούμενων όρων στα ελληνικά, αλλά και πάλι πολλές λέξεις παραμένουν αμετάφραστες. Δεδομένης της διαρκούς ανάπτυξης των social media και των εφαρμογών της κινητής τηλεφωνίας, νέες έννοιες γεννιούνται σχεδόν σε καθημερινή βάση, προκαλώντας μια συχνά αζεπέραστη δυσκολία στη μεταγραφή τους στα ελληνικά.

Τίθεται κατ' αρχάς το ερώτημα εάν η απόδοση των όρων αυτών σε κάθε εθνική γλώσσα έχει νόημα και αν εξυπηρετεί κάποιον πραγματικό λειτουργικό σκοπό: αν δηλαδή το roke μεταφραστεί σε σκούνημα ή παραμείνει αμετάφραστο, ποια η διαφορά για τον μέσο, εξοικειωμένο με το περιβάλλον του facebook, χρήστη;

“Κάνε με add, στείλε reply, έλαβα sms, θα σε κάνω cc, το σύστημα crashare, τι θα πουν οι mutual;, πάτησα pause να τσεκάρω το chat αν είχε κατέβει το Div-X και κόλλησε”: διαμορφώνεται σιγά-σιγά (ή μήπως ραγδαία;) μια ολοκαίνουργια ορολογία που περνάει στον καθημερινό λόγο από την αγγλική γλώσσα αυτούσια -για λόγους ευκολίας και απλούστερης προσαρμογής στους κανόνες του πεδίου.

Στο πλαίσιο αυτό που διαμορφώνεται ή «επιβάλλεται» από τη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ), εντάσσεται και το ζήτημα της χρήσης των greeklish, για τα οποία θέλω να σας μιλήσω ξεφεύγοντας κάπως από τον τίτλο της συζήτησης, κρίνοντας όμως πως πρόκειται για ένα ενδιαφέρον γλωσσικό ζήτημα, που έχει μάλιστα προκαλέσει έντονες διαφωνίες στο παρελθόν. Τα greeklish, η γραφή δηλαδή των ελληνικών με χρήση λατινικού αλφαβήτου, μοιάζουν απόλυτα συνδεδεμένα με τις ΤΠΕ –κατά κύριο λόγο την επικοινωνία μέσω διαδικτύου και κινητής τηλεφωνίας. Εντούτοις, δεν πρόκειται για αμιγώς σύγχρονο φαινόμενο.

Ανατρέχοντας στην εποχή της πρώτης εμφάνισης του διαδικτύου διαπιστώνουμε ότι τότε, καθώς καμιά πλατφόρμα online επικοινωνίας δεν αναγνώριζε ελληνικούς χαρακτήρες, ήταν αναγκαία εκ των πραγμάτων η χρήση λατινικών χαρακτήρων για να επικοινωνήσει κανείς στο διαδίκτυο –έτσι προέκυψε η σύγχρονη εκδοχή των greeklish που έκτοτε εγκαθιδρύθηκε μεταξύ των Ελλήνων χρηστών.

Έχει, ίσως, ενδιαφέρον να σημειώσουμε εδώ ότι τα greeklish έκαναν την εμφάνισή τους πολλά χρόνια πριν, επομένως δεν αποτελούν εφεύρεση της εποχής του διαδικτύου. Υπάρχει καταγεγραμμένη μαρτυρία για ένα -χαμένο σήμερα- χειρόγραφο της «Ερωφίλης» του 1595, αυτόγραφο του Χορτάτση, στο οποίο ο συγγραφέας έγραψε το έργο του με λατινικό αλφάβητο, χωρίς όμως να είναι γνωστός ο λόγος για την επιλογή του αυτή. Χρήση λατινικού αλφαβήτου για ελληνική γραφή έχουμε επίσης στη Χίο τον 18ο αιώνα, τα λεγόμενα «φραγκοχιώτικα» (Langue Francochiotica), που απαντώνται κυρίως σε θρησκευτικά κείμενα και επιστολές. Κάτι παρόμοιο έκαναν και οι Λεβαντίνοι (πληθυσμοί Καθολικών της Οθωμανικής αυτοκρατορίας) που διέμεναν στη Σμύρνη. Ενώ οι «μητρικές» τους γλώσσες ήταν τα Ιταλικά και τα Γαλλικά, η παραμονή τους σε εδάφη της Μικράς Ασίας όπου κυριαρχούσε το ελληνορθόδοξο στοιχείο τους ανάγκασε να χρησιμοποιούν ως καθημερινή γλώσσα τη δημοτική ελληνική. Η δυσκολία όμως με το αλφάβητο και την ορθογραφία, τους οδήγησε στη γραφή των ελληνικών με λατινικά για θρησκευτικούς σκοπούς, σύνταξη ιδιωτικών επιστολών, για καταγραφή τραγουδιών, ακόμα και σε συμβόλαια. Μάλιστα, την ίδια περίοδο, στη Σμύρνη έγινε απόπειρα να εκδοθεί και ελληνική εφημερίδα με λατινικό αλφάβητο. Τα στοιχεία αυτά έχουν αντληθεί από online κείμενο του Δημήτρη Νίκου.

Για να επανέλθουμε στην εποχή μας, οι ελληνικοί χαρακτήρες αναγνωρίζονται πλέον από όλα τα ηλεκτρονικά συστήματα, επομένως η αρχική ανάγκη που οδήγησε στη χρήση των greeklish δεν υφίσταται πια. Εντούτοις, η χρήση τους γνωρίζει ευρύτατη διάδοση ανάμεσα στο σύνολο των χρηστών των νέων τεχνολογιών, και κυρίως των χρηστών νεαρής ηλικίας. Επιπλέον, το πόσο τα

greeklish έχουν «εισβάλει» στην καθημερινότητά μας ομολογεί και η χρήση τους από πιο επίσημους φορείς –αναφέρουμε εδώ τη διαφήμιση μεγάλης εταιρείας κινητής τηλεφωνίας, η οποία με τη χρήση αποκλειστικά greeklish προκάλεσε τις αντιδράσεις μεγάλου αριθμού καταναλωτών. Στα κοινωνικά δίκτυα διατυπώθηκε έντονη δυσαρέσκεια, επανήλθε στην επικαιρότητα η αγωνία για την ελληνική γλώσσα.

Η ίδια η Ακαδημία Αθηνών έχει κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου όσον αφορά τα greeklish και το μέλλον της ελληνικής γλώσσας και την κατάργηση, ουσιαστικά, της ορθογραφίας. Ανάλογες αντιδράσεις έχουμε συνηθίσει να ακούμε και να διαβάζουμε από φορείς της άκρας δεξιάς που αναφέρονται στην προάσπιση της ελληνικής γλώσσας για λόγους εθνικιστικούς. Η παρέμβαση-εκστρατεία της τηλεοπτικής εκπομπής «Ράδιο Αρβύλα» κατά της χρήσης των greeklish αποτέλεσε μια διαφορετική ματιά, καθώς το μέσο ήταν διαφορετικό και το κοινό επίσης ιδιαίτερο: μια μοντέρνα εκπομπή που απευθύνεται κυρίως σε νεανικό κοινό, τους προτείνει να μην χρησιμοποιούν τα greeklish, πηγαίνοντας κόντρα στη μόδα της εποχής. Πρωτοβουλία που τουλάχιστον φανερά δεν έχει κάποια πολιτική χροιά.

Διατρέχει άραγε πράγματι η γλώσσα έναν πραγματικό κίνδυνο από την τόσο ευρεία χρήση των greeklish; Κατ'αρχάς, είναι μάλλον υπερβολική η ταύτιση της γραφής με την ίδια τη γλώσσα. Τα greeklish δεν επηρεάζουν τις λέξεις, παρά μόνο τη γραφή τους. Επομένως, θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τα ζητήματα που τίθενται σε αισθητικής και εκπαιδευτικής φύσεως. Λέγοντας αισθητικής φύσεως εννοούμε ότι τα κείμενα σε greeklish είναι δυσανάγνωστα, ειδικά τα πιο μακροσκελή, και ασφαλώς παραποιούν την εικόνα της γλώσσας, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί μέσα από τόσους αιώνες διαρκούς χρήσης.

Το επιχείρημα υπέρ των greeklish είναι η ευκολία που προσφέρουν. Αυτό δεν ισχύει απόλυτα, σίγουρα όχι για τον χρήστη που μπαίνει σε αυτή τη νέα γλώσσα αφού έχει πρώτα κατακτήσει τη γνώση της ελληνικής. Η απόδοση του θήτα, για παράδειγμα, είναι πάντα ένα θέμα όταν γράφει κανείς στα greeklish: θ ή th; και πώς γράφεις «υπεύθυνα» χωρίς να ζαλίζεις τον παραλήπτη του μηνύματος; Ο καθένας επίσης ακολουθεί άλλον τρόπο απόδοσης των πολυάριθμων «ι» της ελληνικής γλώσσας... γιατί υπάρχουν και οι φανατικοί της ορθογραφίας που δεν αντέχουν να γράψουν με ένα «ι» ούτε στα greeklish!

Η ορθογραφία της ελληνικής ενδεχομένως να διατρέχει έναν πραγματικό κίνδυνο από την ευρεία χρήση των greeklish. Είναι γενική διαπίστωση ότι οι μαθητές αποφοιτούν με μεγάλα κενά στη γλωσσική τους εκπαίδευση, τα οποία σπανίως καλύπτονται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Με τη χρήση των greeklish σε κάθε γραπτή τους επικοινωνία και έκφραση χάνουν πλέον οποιαδήποτε επαφή με τη σωστή εικόνα της γλώσσας και συνακόλουθα τον αδιαμφισβήτητο πλούτο της, όπου έγκεινται και όλες οι δυσκολίες για την ορθή εκμάθησή της.

Το σλόγκαν της εκπομπής που προαναφέρθηκε κατά των greeklish είναι: «Ένα από τα λίγα πράγματα που μας έχουν απομείνει και για το οποίο μπορούμε να είμαστε υπερήφανοι στη χώρα αυτή, είναι η γλώσσα μας!». Μπορεί ίσως να διακρίνει κανείς μια «εθνικιστική» τάση στη διατύπωση, αλλά όπως κάθε γλώσσα αξίζει να διατηρηθεί για λόγους πολιτιστικούς, ιστορικούς και κοινωνικούς, έτσι και η ελληνική αξίζει να παραμείνει ζωντανή, ασφαλώς όχι ανεπηρέαστη από τις εξελίξεις, αλλά αξίζει να της δοθεί η ευκαιρία να ζυμωθεί μέσα από τις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων που τη χειρίζονται. Εφόσον, λοιπόν, δεν είναι πια απαραίτητο το «greeklish αλφάβητο», προς τι η χρήση του;

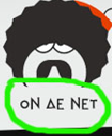
Υ.Γ. Μια διαφορετική ματιά στο ζήτημα, από την ανάποδη, επίσης όχι καινοφανής:

ΔΕ ΙΝΓΚΡΙΚ ΠΕΪΤΖ στο facebook

Χ: Χαλόου γκάις, χάου αρ γιού?

Ψ: χαχαχα δις ιζ βέρυ φάνυ!

Θυμίζει την επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας «Καραμανλήδεια» γραφή: Έλληνες που ζούσαν στις ανατολικές επαρχίες της Μικράς Ασίας έγραφαν τούρκικα χρησιμοποιώντας ελληνικά γράμματα, αντί για την παραδοσιακή αραβική γραφή της τουρκικής γλώσσας. Τα «Καραμανλίδικα» πρωτοεμφανίστηκαν το 1713 και έγιναν τόσο δημοφιλή, που διατηρήθηκαν επί δύο αιώνες.

ΕΛΛΗΝΟΦΡΕΝΕΙΑ

 Top 20 Pasok Voters Countdown <http://t.co/E7hm1qPQ>

ΕΙΚΟΝΑ · ΗΧΟΣ · ΚΕΙΜΕΝΟ · ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ · ΣΥΡΡΟΤ

Ο Πασχάλης τηλεφωνεί στον Αποστόλη (19/10/11)

ΕΛΛΗΝΟΦΡΕΝΕΙΑ 0:55

Θα θέλατε να επενδύσετε €40 000 με μόνο €100?

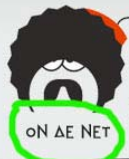
Ανακαλύψτε τα πλεονεκτήματα της μόχλευσης. Παραλάβετε δωρεάν τον PDF οδηγό τώρα!

Η Διαπραγμάτευση FOREX/CFDs ενέχει σημαντικό ρίσκο

iFOREX
Online Trading Since 1990

Κομენტέ Αρ Φρι

ΜΠΑΝΤΙΕΡΑ ΡΟΖΑ
Πήγαφοι και ευαγγελιστές

ΕΛΛΗΝΟΦΡΕΝΕΙΑ

 Top 20 Pasok Voters Countdown <http://t.co/E7hm1qPQ>

ΕΙΚΟΝΑ · ΗΧΟΣ · ΚΕΙΜΕΝΟ · ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ · ΣΥΡΡΟΤ

Ο Πασχάλης τηλεφωνεί στον Αποστόλη (19/10/11)

ΕΛΛΗΝΟΦΡΕΝΕΙΑ 0:55

Θα θέλατε να επενδύσετε €40 000 με μόνο €100?

Ανακαλύψτε τα πλεονεκτήματα της μόχλευσης. Παραλάβετε δωρεάν τον PDF οδηγό τώρα!

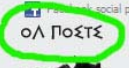
Η Διαπραγμάτευση FOREX/CFDs ενέχει σημαντικό ρίσκο

iFOREX
Online Trading Since 1990

Κομენტέ Αρ Φρι

ΜΠΑΝΤΙΕΡΑ ΡΟΖΑ
Πήγαφοι και ευαγγελιστές

View 1 more

 ο/λ Ποζιτέ

ΔΙΚΟ ΣΑΣ

ΜΙΑΑ-ΧΛΩΣΕ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΕ ΠΕΣ ΚΑΤΙ ΤΕΛΟΣ ΠΑΝΤΑΝ ΣΤΟΝ ΤΣΟΛΙΑ

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ

ΦΑΡΣΑ (πρόσπερνει μια)

ΣΤΕΙΛΕ ΤΟ

#ELLIVE

Σχολιάστε στο twitter με #ELLIVE και το tweet σας θα βγει εδώ...

Johxkam
 @skaigr: Ο Καντάφι πέθανε από σφαίρα στο κεφάλι (video) j.mp/oSjg5h7 πρώτη φορά ακούω τέτοια "ασθένεια", η σφαίρα μόνος της έφυγε; #ELLIVE

Γιάννης Ριζόπουλος, δημοσιογράφος, *Pathfinder TechnoΛογείν*

Μια ζωή μεσ' στις αράδες...

Με ιδιαίτερη χαρά αποδέχτηκα αυτή την πρόσκληση-πρόκληση για τη συμμετοχή μου σ' αυτή την ανοικτή συζήτηση με θέμα «Επιστημονική ορολογία & ΜΜΕ», αν και στη δική μου περίπτωση, το Επιστημονική μάλλον θα πρέπει να γίνει «Τεχνολογική», καθώς αυτός είναι ο κλάδος στον οποίο θητεύω ως δημοσιογράφος, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν έκανα συχνά «παρασπονδίες» θεραπεύοντας και άλλα αντικείμενα, στη διάρκεια μιας καριέρας που κοντεύει να κλείσει 40 χρόνια...

Μια ζωή μεσ' στις αράδες, λοιπόν, πρώτα στον έντυπο Τύπο, σχεδόν εξαρχής στο μεγάλο σχολειό της «Καθημερινής», και παράλληλα σε πλήθος περιοδικά (ευτυχώς, όλα σε τομείς και αντικείμενα που αγαπούσα), για να ακολουθήσουν το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και, τα τελευταία πέντε χρόνια, το Διαδίκτυο. Κι όπως θα περίμενε κανείς, πολλά έχουν δει τα μάτια μου όλα αυτά τα χρόνια. Βλέπετε, ο ίδιος πάντα πίστευα –κι όσο μου επέτρεπαν οι δυνάμεις μου, το έκανα πράξη- ότι έχουμε καθήκον και υποχρέωση να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, το σωστό όνομά τους.

Κι αυτό δεν ήταν πάντα εύκολο, πιστέψτε με! Όταν ξεκινούσα, «μειράκιον ερετρικόν», φοιτητής ακόμα της Ανωτέρας Ηλεκτρονικών, στις αρχές της δεκαετίας του '70, να γράφω στο περιοδικό 'Ηχος & Hi-Fi –αυτή ήταν η πρώτη μου δουλειά, που έμελλε να αλλάξει και το ρου της ζωής μου– εγώ και οι συνάδελφοί μου βρεθήκαμε για πρώτη φορά αντιμέτωποι με την ανάγκη να «χτίσουμε» σχεδόν εκ θεμελίων μια καινούρια (ανύπαρκτη ως τότε στη χώρα μας) ενότητα τεχνολογικών όρων, στο χώρο του ήχου και της εικόνας.

Είχαμε σαν «μαγιά» τις ξένες ονομασίες, συνήθως αγγλικές (άλλωστε, ξένα περιοδικά πάνω στο συγκεκριμένο αντικείμενο διαβάζαμε ως τότε, το What Hi-Fi, το Stereo Review κι άλλα παρόμοια) κι έτσι, σιγά-σιγά, ξεκινήσαμε να βρούμε και να καθιερώσουμε τους όρους που χρησιμοποιούνται έκτοτε. Γράφαμε για ηχεία, ραδιοενισχυτές, δέκτες, κεφαλές, σύνθετες αντιστάσεις, ολικές παραμορφώσεις, λόγους σήματος προς θόρυβο, ομοαξονικά καλώδια, ακροδέκτες και πολλά άλλα τέτοια, που ίσως σήμερα –στην ψηφιακή εποχή– να θεωρούμε πλέον πεζά και ξεπερασμένα, αλλά τότε μας μάγευαν...

Δuo χρόνια αργότερα, από το '75 και μετά, ήρθε η ώρα της εφημερίδας. Μεγάλο το άλμα από τα ηλεκτρονικά στην αίθουσα σύνταξης και ειδικά για μένα το Διεθνές Τμήμα, μεγάλη και η ανάγκη εξοικείωσης με όρους που δεν τους μαθαίνεις, βέβαια, στο πλαίσιο του Proficiency... Είχε έρθει η ώρα του cabinet (λέξη που και πρόσφατα γνώρισε μια απροσδόκητη επικαιρότητα στη χώρα μας – θυμηθείτε την αναφορά στον cabinet man!), του spokesman και πλήθους άλλων, καθώς το Διεθνές Τμήμα σε μια εφημερίδα ασχολείται, όπως είναι γνωστό, με οτιδήποτε γίνεται εκτός συνόρων, ανεξαρτήτως τομέα, από πολιτική ως φυσικές καταστροφές κι από κάθε λογής τραγωδίες ως τη γέννηση επτάδυμων και την επιτυχή αποκόλληση σιαμαίων!

Σύμμαχός μας, εκείνα τα πέτρινα χρόνια του χειρόγραφου –αρκετά μετά ήρθαν οι γραφομηχανές και μόλις στα μέσα της δεκαετίας του '80 οι πρώτοι υπολογιστές, δεκάδες Apple Macintosh, κάθε γραφείο κι ένας– κάποια κιτρινωμένα λεξικά, που δεν μας φώτιζαν τις περισσότερες φορές... Περισσότερη βοήθεια πρόσφερε ο «παλιός» και πιο έμπειρος συνάδελφος. Άλλωστε, εκείνα τα χρόνια, που δεν υπήρχαν ακόμα πανεπιστημιακές σχολές δημοσιογραφίας, ο καθένας κόμιζε στο γραφείο τη δική του παιδεία: πολλοί είχαν σπουδάσει νομικά, πολλοί ξένες φιλολογίες (κυρίως αγγλική και γαλλική), άλλοι οικονομικά, είχαμε έναν φυσικό, έναν μαθηματικό, όλο και κάποια άκρη βρίσκαμε... Υπήρχε, πάντως, τότε που δεν εστιάζαμε ακόμα στα δέντρα, χάνοντας το δάσος, σαν βάση το καλό επίπεδο της εγκύκλιος παιδείας. Ξέραμε γράμματα και διαβάζαμε πολύ – από τους πιο αγαπητούς επισκέπτες της εφημερίδας ήταν τότε οι πλανόδιοι βιβλιοπώλες: τους εξοφλούσαμε με δόσεις, γι' αυτό και το ήξεραν -

έρχονταν τη μέρα που πληρωνόμασταν, με ζεστό χρήμα - ακόμα δεν είχε ξεκινήσει η μισθοδοσία στην τράπεζα.

Ήμασταν ακόμα στην εποχή της «πλούσιας» γλώσσας, της γλαφυρής και της πεποικιλμένης, που συνδύαζε την ουσία με τα «στολίδια», που προσέχαμε όχι μόνο τι γράφαμε, αλλά και πώς το γράφαμε. Που δεν μας επηρέαζε η τηλεόραση (έτσι κι αλλιώς, είχαμε μόνον έναν δέκτη σ' όλο τον όροφο), αλλά –αντίθετα– την επηρεάζαμε εμείς, με τον τρόπο που γράφαμε, που ψάχναμε και επαληθεύαμε την ακρίβεια μιας είδησης. Έτσι κι αλλιώς, το άλλο πρωί, όλες οι εφημερίδες την ίδια ώρα θα έβγαιναν –αν υπήρχε ανταγωνισμός, αυτός θα φαινόταν στην πληρότητα και την ακρίβεια της είδησης, στην ευθυβολία του σχολίου και στον πλούτο των νέων που κόμιζε κάθε φύλλο.

Όμως, η τεχνολογία –παρότι δεν ήταν πια βασικό αντικείμενο της δουλειάς μου– εξακολουθούσε να με μαγνητίζει και να αποτελεί –λόγω παιδείας, προφανώς– προσωπικό ενδιαφέρον μου, που εκδηλωνόταν μέσα από συνεργασίες σε περιοδικά. Στις αρχές της δεκαετίας του '90, η είσοδος των προσωπικών υπολογιστών σε κάθε σπίτι, μου επεφύλασσε μια νέα πρόκληση, η οποία εκδηλώθηκε με συμμετοχή στη μικρή, μικτή (καθώς περιλάμβανε μεταφραστές, μηχανικούς και δημοσιογράφο – την αφεντιά μου) ομάδα, η οποία ανέλαβε να υλοποιήσει τη μεταγλώττιση και προσαρμογή από τα αγγλικά στα ελληνικά της ορολογίας του Office, της γνωστής και μη εξαιρεταίας σουίτας βασικών χρηστικών εφαρμογών της Microsoft.

Επί μήνες πολλούς, δίνονταν ομηρικές μάχες στην ολομέλεια της ομάδας που συνεδρίαζε μια ή δυο φορές κάθε εβδομάδα, προκειμένου να καταλήξουμε στο πώς θα απο/δίδαμε τον έναν ή τον άλλο όρο. Τότε προέκυψαν η Αποκοπή, η Επικόλληση, τα Ενεργά Κελιά, οι διάφορες Γραμμές Εργαλείων, τα Βέλη και τα διπλά «κλικ» (αυτό δεν μπορέσαμε να καταλήξουμε, τότε, πώς πρέπει να αποδοθεί κι έμεινε έτσι! – μια άλλη έννοια, που επίσης έμεινε, ήταν το menu)

Με τα χρόνια, πολλοί άλλοι τεχνολογικοί όροι έκαναν την εμφάνισή τους, καθώς οι εξελίξεις στο συγκεκριμένο τομέα είναι ραγδαίες κι αυτό δεν αποτελεί σχήμα λόγου – πλήθος βιβλία γράφτηκαν, μέθοδοι εμφανίστηκαν, γλωσσάρια εκδόθηκαν και βρήκαν το δρόμο τους στα σπίτια μας. Όμως, η γλώσσα μας στο συνολό της και στην τεχνολογία ειδικότερα, φτωχαίνει. Ακούω τα παιδιά μου (18 χρόνων ο ένας και 15 ο άλλος) να μιλάνε κι έχω την αίσθηση πως το λεξιλόγιό τους είναι μεν σωστό, αλλά περιορισμένο. Το ίδιο και χειρότερο συμβαίνει και με τους φίλους τους – αυτοί κάνουν και λάθη: άλλα θέλουν να πουν κι άλλα λένε...

Όσο για την τεχνολογία, βατερλώ! Ακούω εξαιρετους κατά τα άλλα μηχανικούς και προγραμματιστές να μιλάνε και... μου ανεβαίνει το αίμα στο κεφάλι! Δυο στις τρεις λέξεις που λένε είναι αγγλικές – τα ελληνικά χρησιμοποιούνται μόνο ως συνδετικό, πχ. του έκανα request, lol, κλπ, ενώ τα γκρίκλις δίνουν και παίρνουν, αφού κάμποσα κινητά –παρότι «έξυπνα»– δεν υποστηρίζουν ελληνικά, έστω κι αν πωλούνται στην Ελλάδα και απευθύνονται σε Έλληνες!

Πότε-πότε, σε στιγμές αυτοκριτικής, μου έρχεται στο νου η γνωστή ρήση του Τζον Κένεντι: «μην κοιτάς τι κάνει η χώρα σου για σένα, σκέψου τις κάνεις εσύ για τη χώρα σου». Παραφράζοντάς την, στην περίπτωσή μας, αναρωτιέμαι δημόσια «τι κάνω εγώ, στο θέμα της σωστής απόδοσης της ορολογίας» τώρα, σήμερα. Δυο οι απαντήσεις: σ' ό,τι αφορά εμένα προσωπικά και τη δουλειά μου, στο Pathfinder τα πέντε τελευταία χρόνια και στην «Ελευθεροτυπία» από το Γενάρη φέτος, προσπαθώ με την ίδια ζέση όπως παλιά, να μην κάνω λάθη σ' ό,τι γράφω ή λέω. Βασανίζω τις λέξεις και τις έννοιες και μάλλον τα καταφέρνω – δεν ακούω παράπονα. Σ' ό,τι αφορά στους άλλους, τους συναδέλφους μου, αν δω κάτι στραβό, το λέω ευθαρσώς και με παρηρησία. Βετεράνος, παππούς, γκουρού... όπως και να με χαρακτηρίσουν, έχω καταλάβει ότι τουλάχιστον με ακούνε! Λίγο το έχετε αυτό;

ΥΓ. Οι μεγάλες εφημερίδες, τα καλά «μαγαζιά» που λέμε στη γλώσσα μας, δεν είναι πάντως, άμοιρα ευθυνών – στο «Βήμα» του περασμένου Σαββάτου αλίευσα τον εξής τίτλο: Δεν θα ασκηθούν

κατηγορίες στον Τεξανό δικαστή που ξυλοκόπησε την κόρη του! Και καλά, για τον Τεξανό δικαστή παραγράφηκε το αδίκημα, λόγω παρέλευσης πενταετίας – για τον καθ' ύλην αρμόδιο και τον διορθωτή της σελίδας, πότε θα παραγραφεί το αδίκημα της βάνουσης προσβολής της γλώσσας μας; Οι κατηγορίες προφανώς απαγγέλλονται και ουδόλως ασκούνται. Αυτό το αφήνουμε για τους δικηγόρους!

Μενέλαος Σωτηρίου, μαθηματικός, Γενικός Γραμματέας Science View

Δημοσιογραφία Επιστήμης: Μπορούν να αποτυπωθούν δημοσιογραφικά τα αποτελέσματα της επιστήμης;

1. Εισαγωγή

Ξεκινώντας την παρέμβασή μου θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για την τιμή που μου έγινε από τους διοργανωτές ώστε να παρευρεθώ και παρουσιάσω κάποιες από τις απόψεις μου, εκπροσωπώντας τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό Science View. Στο κείμενο που παραθέτω προσπαθώ να καλύψω κάποια από τα σημεία ενδιαφέροντος του αποψινού πάνελ και να θέσω επιγραμματικά τις απόψεις μας, τις οποίες και προσπαθούμε από την ίδρυση του φορέα αυτού να επικοινωνήσουμε σε συνεργάτες και συνοδοιπόρους σε αυτό που λέγεται δημοσιογραφία επιστήμης, επικοινωνία (ή επικοινωνήση) της επιστήμης ή ακόμη και για πολλούς εκλαϊκευμένη επιστήμη.

Θα ξεκινήσω λοιπόν λέγοντας:

«Η επιστήμη εκτιμά την λεπτομέρεια, την ακρίβεια, το απρόσωπο, τη τεχνική, τη διάρκεια, τα γεγονότα, τους αριθμούς και πρέπει να έχει σωστό αποτέλεσμα. Η δημοσιογραφία εκτιμά τη συντομία, την προσέγγιση, την προσωπική άποψη, την καθομιλουμένη, την αμεσότητα, τις ιστορίες, τις λέξεις και να είναι σωστή, αυτή τη στιγμή. Αυτό μπορεί να δημιουργεί εντάσεις».

Η φράση αυτή (ελεύθερη μετάφραση) ανήκει στον Quentin Cooper, του ραδιοφωνικού σταθμού BBC και της εκπομπής "4's Material World".

Με αυτή τη φράση θα ήθελα να τονίσω και το θέμα της σύντομης ομιλίας μου και να δώσω, ίσως, έναυσμα για την συζήτηση που θα ακολουθήσει. **Πόσο επιστημονική είναι η δημοσιογραφία ή πόσο η δημοσιογραφία αποτυπώνει την επιστημονική έρευνα και τα αποτελέσματα αυτής; Μπορούν να αποτυπωθούν δημοσιογραφικά τα αποτελέσματα της επιστήμης; Και τι χρειάζεται για αυτό;**

2. Δημοσιογραφία Επιστήμης και επικοινωνήση της επιστήμης

Κύριος στόχος των επιστημόνων είναι η έρευνα, αλλά έχουν αρκετές δυσκολίες να εργαστούν στον κόσμο των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τα οποία με τη σειρά τους είναι από τους βασικούς διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Η αποτελεσματική επικοινωνία με το κοινό είναι όλο και περισσότερο αναγκαία για την επιστημονική κοινότητα, αλλά χωρίς μέσα μαζικής ενημέρωσης η υποστήριξη αυτού του στόχου διαφαίνεται αρκετά δύσκολη.

Εν τω μεταξύ, οι τρέχουσες επιδόσεις της Ευρώπης όσον αφορά τη διάδοση των ερευνητικών αποτελεσμάτων μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης συχνά αποτυγχάνουν να ταιριάξουν με την αριστεία της έρευνας. Η πληθώρα των ευκαιριών για επιστήμονες να ενεργούν ως διερμηνείς των καθημερινών περιστατικών δεν λαμβάνεται υπόψη από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Σύμφωνα με έρευνα που έχει διεξαχθεί και δημοσιεύθηκε στο τέλος του 2007¹, υπάρχουν δυο βασικοί λόγοι για τους οποίους οι επιστήμονες πιστεύουν ότι η επιστήμη δεν επικοινωνείται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο:

- Η έλλειψη ειδικών χρηματοδοτήσεων για την επικοινωνία, η έλλειψη χρόνου και οι δυσκολίες εξεύρεσης πιο απλής γλώσσας και ορολογίας για να επικοινωνεί με σαφήνεια και αποτελεσματικά με το ευρύτερο κοινό.

¹ European Research in the Media: the Researchers' point of view, Δεκέμβριος 2007.

- Η έλλειψη εξειδικευμένων δημοσιογράφων επιστήμης στα μέσα ενημέρωσης, επαγγελματικών οδηγών, εκδοτικών πολιτικών.

Στην ανάλυση του λόγου εμπλέκονται προσεγγίσεις για τη χρήση της γλώσσας, της ορολογίας και των εννοιών οι οποίες με ακρίβεια θα πρέπει να αποτυπώνουν τον τρόπο με τον οποίο η επιστημονική γνώση φτάνει στο ευρύ κοινό.

Η επιστημονική (σε αρκετές περιπτώσεις θα λέγαμε ακαδημαϊκή) χρήση της γλώσσας και των εννοιών έχει αναγνωριστεί ως τέτοια διότι κατέχει τους δικούς της κανόνες, τα πρότυπα και το ύφος της, που επηρεάζουν όχι μόνο ορολογία, αλλά τους τρόπους παρουσίασης και αιτιολογίας, μέσω συγκεκριμένων ειδών λόγου και διαδικασιών. Δεν υπάρχει αμφιβολία, λοιπόν, ότι ο τρόπος με τον οποίο τα κομμάτια της επιστημονικής γνώσης επιλέγονται και μετατρέπονται ώστε να παρουσιαστούν και εξηγηθούν σε μη ειδικούς μπορεί να είναι ένα πολύ δύσκολο έργο, δεδομένου ότι απαιτεί μια αυστηρή διαδικασία μετατροπής (recontextualization²) του επιστημονικού λόγου κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες που έχουν να κάνουν κυρίως με το χρόνο και τον τόπο στον οποίο γίνεται. Επομένως, η διάκριση μεταξύ απλούστευσης και ευτελισμού στην επικοινωνήση ή/και εκλαΐκευση της επιστήμης δεν είναι εύκολο να οριοθετηθεί.

3. Πέντε στοιχεία της επικοινωνήσης της επιστήμης

Όποιο και αν είναι το θέμα, το μέσο που θα χρησιμοποιηθεί, η ομάδα-στόχος, ο τρόπος παρουσίασης, η γλώσσα της επικοινωνίας, είναι ανάγκη να περιέχει τα εξής πέντε στοιχεία της επιστήμης της επικοινωνίας και της επιστημονικής εκλαΐκευσης:

- (1) Επιστημονικό Περιεχόμενο
- (2) Γλώσσα και το ύφος της παρουσίασης
- (3) Το «πώς» και το «γιατί»
- (4) Επαρκής Ανάλυση
- (5) Διασκέδαση / Χιούμορ

Λόγω του περιορισμένου χρόνου πιο κάτω παραθέτω αναλυτικά μόνο τα δυο πρώτα τα οποία και θεωρώ ως τα σημαντικότερα.

(1) Επιστημονικό Περιεχόμενο

Η παρουσία επιστημονικού περιεχομένου είναι πολύ σημαντική στην επικοινωνία της επιστήμης. Η επικοινωνήση της επιστήμης δεν σημαίνει μόνο ότι ένα κείμενο ή σε μια ομιλία θα περιλαμβάνεται ο όρος «επιστήμη» ως το περιεχόμενο. Γενικά, οι άνθρωποι τείνουν να μιλούν «για την επιστήμη» και δεν μιλάνε «σχετικά με την επιστήμη». Με άλλα λόγια, αναφέρουν κάποιους επιστημονικούς όρους, κατά την προσπάθεια να επικοινωνήσουν ένα επιστημονικό ζήτημα, αλλά δεν είναι σε θέση να το εξηγήσουν στο επίπεδο ενός κοινού ανθρώπου, δηλαδή ενός μη ειδικού στο συγκεκριμένο ζήτημα. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό με ένα παράδειγμα.

“... Μία απλή επέμβαση με λέιζερ είναι αρκετή για να μετατρέψει τα καστανά μάτια σε γαλανά, όπως υποστηρίζει ο δρ Χ, επικεφαλής της ερευνητικής ομάδας Ψ του Πανεπιστημίου Ζ.

Η νέα τεχνική με την ονομασία «ΧΨΖ», που χρειάστηκε μια δεκαετία ερευνών για να τελειοποιηθεί, σύμφωνα με τον δρ Χ, προβάλλει ως εναλλακτική λύση στους φακούς επαφής, μόνο που δεν έχει επιστροφή, αφού τα καστανά μάτια δεν μπορούν να ξαναγίνουν καστανά, αν κανείς μετανιώσει για τα γαλανά που απέκτησε. ...”

Αυτό σίγουρα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ολοκληρωμένο επιστημονικό νέο. Για να θεωρηθεί τέτοιο θα πρέπει να περιέχει τουλάχιστον τα πιο κάτω:

- να περιέχει πληροφορίες σχετικά με το ερευνητικό έργο που επιτελεί η ομάδα,
- τις επιπτώσεις της έρευνας στο μέλλον μας,
- τη φύση της έρευνας,

² <http://en.wikipedia.org/wiki/Recontextualisation>

- τις εφαρμογές της

και βέβαια να παρουσιάζεται με μια μορφή κατανοητή από όλους τους ανθρώπους (ειδικούς και μη). Οι προσπάθειες για την επικοινωνία της επιστήμης δεν πρέπει να στερούνται του επιστημονικού περιεχομένου.

(2) Γλώσσα και το ύφος της παρουσίασης

Η γλώσσα (και οι όροι που θα χρησιμοποιηθούν) θα πρέπει να είναι απλή και σαφής. Κοινή ομιλούμενη γλώσσα είναι ένας καλός τρόπος για να γίνει αυτό. Αυτό καθιστά εύκολο, για την ομάδα-στόχο, να αντιληφθεί με σαφήνεια τι είναι επιθυμητό να επικοινωνηθεί και να το απολαμβάνουν όσοι το διαβάζουν, ακούνε ή/και βλέπουν, από την κατανόησή του.

4. Ελλάδα, δημοσιογραφία επιστήμης, και εκπαίδευση

Κλείνοντας, θα ήθελα, πολύ σύντομα, να αναφερθώ και στην ελληνική πραγματικότητα σε ό,τι αφορά την επικοινωνία της επιστήμης και την δημοσιογραφία επιστήμης αλλά και για εκπαίδευση στα ζητήματα αυτά. Κυρίως τα πιο κάτω είναι διαπιστώσεις από μια μικρή έρευνα που έχει γίνει επί του θέματος από την Science View και η οποία θα ολοκληρωθεί εντός του έτους. Επίσης, είναι επιστημονικές που μας ενδιαφέρει να συζητηθούν και να ακούσουμε και τις απόψεις σας.

Στην Ελλάδα υπάρχει περιορισμένος αριθμός διαπιστευμένων δημοσιογράφων επιστήμης.

Στην πραγματικότητα στην Ελλάδα, οι δημοσιογράφοι και γενικότερα οι άνθρωποι που ασχολούνται με την επικοινωνία της επιστήμης δεν έχουν το κατάλληλο υπόβαθρο όσον αφορά στην κατάρτιση πάνω σε θέματα επικοινωνίας της επιστήμης.

Και αυτό το λέω για να υποστηρίξω το ότι υπάρχει έλλειψη επαγγελματισμού (συνήθως οι δημοσιογράφοι που ασχολούνται προέρχονται από άλλο τομέα της δημοσιογραφίας), αγνοούν τις κατευθυντήριες γραμμές και τεχνικές προσεγγίσεις, και με αυτή την έννοια οι προσπάθειές τους δεν είναι αρκετά επιτυχείς.

Επιπλέον, τα Πανεπιστήμια και τα αντίστοιχα Τμήματα Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Επικοινωνίας δεν προσφέρουν ειδικά μαθήματα σχετικά με την δημοσιογραφία της επιστήμης.

Στην αρχική έκθεση που έχουμε εκδώσει από την άνοιξη του 2011 περιγράφονται διάφορες προσπάθειες που δειλά-δειλά ξεκινούν και στην Ελλάδα. Με την ολοκλήρωση της έκθεσης (Δεκέμβριος 2011) θα υπάρχουν αρκετές υποδείξεις και προτάσεις για τις κινήσεις που πρέπει να γίνουν προς την κατεύθυνση να υπάρχει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο μέσα στο οποίο οι προσπάθειες επικοινωνίας της επιστήμης αλλά και της δημοσιογραφίας επιστημονικών ζητημάτων θα εφαρμόζονται.

Σας ευχαριστώ.

5. Αναφορές

Science Communication

1. European Research in the Media: the Researchers' point of view, Δεκέμβριος 2007, Directorate-General for Research
2. Science Communication and Science Journalism Meta-Review The crisis of media, the relocation of the journalists' world and the decline of science sections in the context of the Internet communicative and social revolution, www.mediaforscience.com, Madrid, 12-13 May 2010, Vladimir de Semir
3. <http://en.wikipedia.org/wiki/Recontextualisation>
4. Report on Science Journalism in Greece, March 2011, Science View
5. SCIENCE COMMUNICATION: A CONCEPTUAL FRAMEWORK, DR. MANOJ PATAIRIYA

Μάχη Τράτσα, δημοσιογράφος, Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ

Οι δημοσιογράφοι λένε ιστορίες. Οι καλές ιστορίες είναι σαν τα παραμύθια. Αρκεί αυτά που λες να μην είναι παραμύθια. Στην περίπτωση μας, δηλαδή της μεταφοράς των επιστημονικών πληροφοριών σε ένα δημοσιογραφικό κείμενο, ακόμη περισσότερο. Αυτό το κατάλαβα πολύ νωρίς. Πριν από αρκετά χρόνια έγραφα ένα κείμενο για τη Σελήνη. Δεν θυμάμαι ποιο ήταν ακριβώς το θέμα. Θυμάμαι όμως ότι συμβουλευτήκα έναν αστρονόμο ο οποίος μου έδωσε τις απαραίτητες επιστημονικές πληροφορίες για το άρθρο. Καθώς μιλούσαμε, αναφέρθηκα στη «σκοτεινή πλευρά της Σελήνης». Με διέκοψε και μου είπε:

- Δεν υπάρχει σκοτεινή πλευρά της Σελήνης, αλλά αθέατη πλευρά. Φωτίζεται και αυτή από τον ήλιο.

Μπορεί να μην ήταν τόσο σημαντικό το λάθος, ωστόσο δεν το έχω ξανακάνει. Κι αυτό που έμαθα από το συγκεκριμένο λάθος είναι να συμβουλευόμαι ειδικούς επιστήμονες όταν το θέμα που καλούμαι να γράψω είναι αμιγώς επιστημονικό.

Θυμάμαι επίσης στα μέσα της δεκαετίας του '90, τον ακαδημαϊκό Χρήστο Ζερεφό – τότε καθηγητή στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης – να μου εξηγεί τη διαφορά μεταξύ ρύπανσης και μόλυνσης, να μου διευκρινίζει ότι δεν γράφουμε «τρύπα» του όζοντος αλλά αραίωση του όζοντος. Κράτησα την πρώτη του παρατήρηση αλλά όχι τη δεύτερη. Κι αυτό διότι ένα δημοσιογραφικό κείμενο δεν αρκεί να είναι σωστό επιστημονικά πρέπει να είναι και ελκυστικό. Ένα ρέον κείμενο πρέπει να αποφεύγει την επανάληψη του ίδιου όρου και να κάνει χρήση συνωνύμων. Οπότε η «τρύπα» του όζοντος, με τη λέξη «τρύπα» σε εισαγωγικά, ήταν ένα υποφερτό λάθος ώστε να μην επαναλαμβάνω τη λέξη αραίωση πολλές φορές.

Το ίδιο και με τα «μεταλλαγμένα» τρόφιμα. Χρησιμοποιώ τη λέξη, αν και γνωρίζω ότι είναι λανθασμένη. Πάντα όμως, σε εισαγωγικά. Ο «στρυφνός» για τους πολλούς όρος «γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί» σε κάθε φράση θα ήταν κουραστικός. Στην τρίτη φράση θα το είχατε βαρεθεί.

Και στις δύο περιπτώσεις ωστόσο πρόκειται για λανθασμένους όρους. Έχουν επικρατήσει όμως στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ο αναγνώστης, στο άκουσμά τους, αντιλαμβάνεται αμέσως σε τι αναφέρεται ο συντάκτης. Αλλά υπάρχουν και όρια. Είναι σοβαρό λάθος για παράδειγμα να γράφεται η «μόλυνση του Ασωπού ποταμού», αντί η ρύπανση. Αλλάζει το νόημα. Η ρύπανση προέρχεται από τοξικά, βιομηχανικά ή αστικά λύματα. Η μόλυνση πάλι, όπως ξέρετε, έχει σχέση με παθογόνους μικροοργανισμούς.

Συχνά στον δημοσιογραφικό λόγο, κυρίως τον προφορικό (τηλεοπτικά κανάλια, ραδιοφωνικοί σταθμοί) οι συνάδελφοι μπερδεύουν ιούς, βακτήρια, μικρόβια, στελέχη κλπ. Για παράδειγμα όταν είχε ξεσπάσει η περίφημη πανδημία της γρίπης είχαμε διαβάσει και είχαμε ακούσει για:

- το μικρόβιο της γρίπης αντί για τον ιό της γρίπης
- τον ιό H1N1 αντί για το στέλεχος του ιού της γρίπης H1N1

Λύση, παρόλα αυτά, υπάρχει και συνήθως είναι η πιο απλή. Τότε, το υπουργείο Υγείας και οι Έλληνες λοιμωξιολόγοι είχαν καταλήξει στον όρο «νέα γρίπη» και έτσι τα λάθη περιορίστηκαν.

Η απλούστευση από την άλλη πλευρά όμως, μπορεί κάποιες φορές να οδηγήσει ακόμη και στην παραπληροφόρηση. Γράφεται κάθε λίγο και λιγάκι ότι «βρέθηκε φάρμακο για τον καρκίνο». Για ποιόν καρκίνο; Δεν υπάρχει ένας καρκίνος.

Ή γράφουν για τον καρκίνο στο συκώτι. Θυμάμαι έναν γιατρό, συνεργάτη του «Βήματος», ο οποίος έλεγε χαρακτηριστικά ότι «συκώτι έχουν τα ζώα και ήπαρ οι άνθρωποι».

Μπορεί η χρήση τεχνικής και επιστημονικής ορολογίας να αντενδείκνυται στο δημοσιογραφικό λόγο, ακόμη και στα επιστημονικά ένθετα των εφημερίδων ή στις ειδικές στήλες, ωστόσο σε ορισμένους όρους θα πρέπει να είμαστε προσεκτικοί. Αρωγοί των δημοσιογράφων σε αυτόν τον ρόλο είναι οι επιστήμονες, ή πρέπει να είναι οι επιστήμονες. Στην έντυπη δημοσιογραφία υπάρχει η «πολυτέλεια» του χρόνου. Δηλαδή ο συντάκτης έχει περιθώριο, από λίγες ώρες στα ημερήσια φύλλα έως δύο ή και τρεις ημέρες στα κυριακάτικα, για να τσεκάρει την ορθότητα των όσων γράφει. Δυστυχώς, στα ραδιοηλεκτρονικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τελευταία στην ηλεκτρονική δημοσιογραφία του Διαδικτύου η μάχη της εγκυρότητας χάνεται εξαιτίας της μάχης με τον χρόνο. Με ελάχιστες φωτεινές εξαιρέσεις, σήμερα δίδεται περισσότερη σημασία στο ποιος θα βγάλει πρώτος την είδηση, δίχως όμως να διασταυρωθεί είτε ως προς την ουσία της, είτε ως προς την χρήση σωστής ορολογίας.

Τα πράγματα γίνονται ακόμη πιο περίπλοκα όταν οι επιστημονικοί όροι, ειδικά οι ξενόγλωσσοι, μπερδεύονται όχι μόνο στη ...μετάφραση αλλά και στην πολιτική. Είναι χαρακτηριστική η φασαρία που ξέσπασε για τον όρο «επιλεκτική χρεοκοπία» που θεωρήθηκε μη αποδεκτή μετάφραση του «selective default». Το θέμα έφτασε έως το υπουργικό συμβούλιο. Οι υπουργοί χάθηκαν στη ...μετάφραση για να βρουν έναν όρο πολιτικώς ορθό ο οποίος να μην παραπέμπει όποιον τον ακούει σε χρεοκοπία και να μην προκαλεί πανικό στους πολίτες.

Μάλιστα, ο υπουργός Οικονομικών κ. **Ευάγγελος Βενιζέλος**, έφτασε να χαρακτηρίσει τη μετάφραση δημαγωγική. Ήταν όμως ήδη αργά για να βρεθεί έναν νέο όρος καθώς ο όρος «επιλεκτική χρεοκοπία» είχε ήδη «περάσει» στα περισσότερα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα οποία διατήρησαν την αρχική μετάφραση ενώ ελάχιστα επέλεξαν να χρησιμοποιούν τον όρο χωρίς μετάφραση.

Αντίστοιχα τελευταία αναζητείται δόκιμη μετάφραση για το «collateral». Άλλοι το μετέφρασαν ως «εμπράγματα εξασφάλισης» ή «εμπράγματα εγγυήσεις». Ο όρος όμως σημαίνει πάσης φύσεως εξασφάλιση και είναι δύσκολο να βρεθεί αντίστοιχος όρος στα ελληνικά. Τελικά οι περισσότεροι στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης κατέληξαν στην εύκολη λύση: να διατηρήσουν τον αγγλικό όρο παρά να επιλέξουν να ...ξαναταράξουν το υπουργικό συμβούλιο.

Οι λέξεις, ούτως ή άλλως, ασκούν τη δική τους εξουσία στο θυμικό μας. Τι σημαίνει τρανζίστορ; Όλοι θα πούμε ότι είναι τα μικρά φορητά ραδιοφωνάκια αν και το τρανζίστορ δεν είναι παρά ένα εξάρτημα των φορητών ραδιοφώνων το οποίο σήμερα χρησιμοποιείται σε όλες τις ηλεκτρονικές συσκευές.

Φανταστείτε να θέλετε να μιλήσετε στους φοιτητές σας για την κονσόλα του ραδιοφώνου και να τους πείτε για την πολυοδική τράπεζα ήχου, όπως είναι ο σωστός όρος στα ελληνικά. Νομίζω ότι η καλύτερη λύση είναι καμιά φορά να λέμε ή να γράφουμε και τα δύο.

Εν κατακλείδι, ο δημοσιογραφικός λόγος οφείλει να διατηρεί την αμεσότητα, να είναι ελκυστικός και ζωντανός, να εκλαϊκεύει την επιστημονική ορολογία δίχως να αλλοιώνει το νόημα. Για να το πετύχει αυτό θα πρέπει ο δημοσιογράφος να είναι σωστά ενημερωμένος, να έχει κατανοήσει το θέμα που καλείται να γράψει ώστε να μπορεί να το μεταφέρει απλά και κατανοητά στον αναγνώστη, τον ακροατή, τον τηλεθεατή.

Πρέπει τέλος να σας πω και δύο λέξεις για τη... σχέση μας. Πρέπει να ξέρετε ότι η συνεργασία των δημοσιογράφων με ειδικούς επιστήμονες αν και απαραίτητη, δεν είναι πάντα εύκολη. Θα ήθελα να σας επισημάνω ότι συχνά, εμείς οι δημοσιογράφοι, πέφτουμε πάνω σε... τοίχο. Είναι ευκολότερο να επικοινωνήσουμε με συναδέλφους σας καθηγητές από ξένα πανεπιστήμια παρά με Έλληνες καθηγητές. Οι δημοσιογράφοι δεν είναι παντογνώστες. Κάθε άλλο μάλιστα. Οι πανεπιστημιακές σχολές δημοσιογραφίας ή οι ιδιωτικές σχολές παρέχουν γενικές γνώσεις. Γι' αυτό και η συνεργασία και η σωστή επικοινωνία με την επιστημονική κοινότητα είναι απαραίτητη.

Ξένα πανεπιστήμια και άλλοι επιστημονικοί φορείς διοργανώνουν σεμινάρια και καλούν δημοσιογράφους, εκπαιδευτικούς και όποιον άλλο ενδιαφέρεται να τα παρακολουθήσουν. Συνάδελφος από το «Βήμα» είχε προσκληθεί για τρεις μήνες στο European Molecular Biology Laboratory, στη Χαϊδελβέργη για να εκπαιδευτεί στην εκλαϊκευση της επιστήμης. Μάλιστα το συγκεκριμένο εργαστήριο έχει ειδικό γραφείο επικοινωνίας της επιστήμης. Διοργανώνει ημερίδες για το κοινό στις οποίες ειδικοί εκλαϊκεύουν ένα επιστημονικό θέμα το οποίο βρίσκεται στην επικαιρότητα

καθώς και σεμινάρια για δασκάλους και καθηγητές σχολείων. Με άλλα λόγια, εκπαιδεύουν τους εκπαιδευτές.

Για να έχει, λοιπόν, νόημα η σημερινή συνάντηση θα πρότεινα στις διοικήσεις των ελληνικών πανεπιστημίων να αναλάβουν την πρωτοβουλία και να διοργανώσουν αντίστοιχα σεμινάρια. Ειδικά σήμερα, που η ανώτατη εκπαίδευση της χώρας υποχρηματοδοτείται, υποτιμάται και συκοφαντείται από τον πολιτικό κόσμο, τα ελληνικά πανεπιστήμια πρέπει να αναζητήσουν και να προτείνουν λύσεις, όπως τέτοιες διοργανώσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να φέρουν στη χώρα μας ακόμη και εκπαιδευτικό τουρισμό και πιθανώς έσοδα για τα εκπαιδευτικά μας ιδρύματα. Παράλληλα, η δημοσιογραφία οφείλει να ενδυναμώσει τον εκπαιδευτικό της ρόλο.
